СВЕТЛОСТИ И СЕНКЕ: ПЕРСПЕКТИВЕ САВЕЗА РУСИЈЕ И БЕЛОРУСИЈЕ

Једино блискост није спорна

Процес интеграције Русије и Белорусије је у застоју. Социолошка истраживања урађена у Русији и Белорусији показују да и поред свих међусобних симпатија и уважавања постоје политичке препреке које онемогућавају интеграцију у једну савезну државу. Препреке су двојне. Прво: јавно мњење (пошто се у Русији формира јак изолационистички, антиинтеграциони став). Друго: политичке препреке (пошто руско руководство инсистира на решавању унутарполитичких питања на штету спољнополитичких). Према мишљењима испитаника, главни кривац за застој у интеграцији Русије и Белорусије је белоруски председник А. Лукашенко, а према мишљењу Лукашенка политика Москве која занемарује спољнополитичка питања

Пише: др Зоран Милошевић*

За протекле четири године интеграциони процеси на постсовјетском простору као да су зашли на слепи колосек.[1] Истраживања јавног мњења, наиме, показују назадак, пре свега у мишљењу грађана Русије, где се формира јак изолационизам и отпор интеграцијама због жеље да се заштите од материјалног пропадања и да се започне

обнова благостања. [2] Ствара се убеђење да је смисао нове интеграције, заправо, стремљење слабих и сиромашних бивших република СССР-а да експлоатишу Руску Федерацију. Чак трећина Руса одбија интеграције, па било то и са Белорусијом, док су остале интеграције (у оквиру Заједнице независних држава или Европске уније) још непопуларније. [3] Руси, према сазнањима социолога, сматрају да и спољнополитички приоритети Русије морају бити подређени унутрашњим питањима, као што су: јачање властите државе, повећање економског потенцијала, снажење људског капитала, реформа образовног система, науке, здравог начина живота, и тако даље, то јест да преображај у нормалну, економски јаку и социјално развијену државу мора да има предност над свим, па и над интеграцијама и спољнополитичким приоритетима.

Међутим, постоје и други фактори које треба уважавати у интеграционим процесима (сем егоизма): безбедност, очување цивилизацијског обрасца, самим тим и језика, културе и вере којој припадају Словени. Када су у питању Белоруси, код Руса постоји већ традиционални став да се ради о блиском народу и пријатељској држави. Руси Белорусију доживљавају као природног савезника, више него Украјину или Казахстан.

Традиционално, Руси се према Белорусима (и обрнуто) односе позитивно. Лик Белоруса у руском друштвеном сазнању у основи има веома пожељне карактеристике: поуздани, мирни, уредни, породични. Истовремено, Белорусија се увек доживљава као јединствени, нелицемерни и поуздани савезник Русије, а председник Белорусије је много година један од најпопуларнијих политичара у Руској Федерацији.[4] Када се Белоруси упитају с ким би у интеграције, на прво место избија Русија (64 посто), [5] на другом месту је Украјина (32 посто), а око 25 посто би се интегрисало у Европску Унију.

Ипак, погледајмо шта становници ове две православне словенске државе мисле о стварању савезне државе између Русије и Белорусије.

ПЕСИМИЗАМ КУЦА НА ВРАТА

Становништво Русије сматра да је формирање савеза Русије и Белорусије застало. Песимизам је широко распрострањен, пошто **само 6 посто испитаника сматра да се процес стварања савезне државе одвија успешно**
, а 32 посто говори да је процес интеграције зашао на слепи колосек (види Табелу бр. 1).
[6]

У Белорусији се за протеклих 4-5 година помало умањује број заговорника савеза са Русијом, односно уласка у руску државу, а негативно је деловао и спор око цене гаса.

Табела бр. 1

Как	**о**

Апр	**и**	**л 2005**	**.**

y%

Јануар 2007.

y%

Процес се одвија успешно, скоро ће се створити заједничка држава

13

6

Процес иде споро и неефикасно

47

40

Процес је јавно зашао на слепи колосек

24

32

Тешко ми је да одговорим

16

22 7

КО ЈЕ КРИВ?

Очигледно, процес интеграције Русије и Белорусије је зашао на слепи колосек. Повећао се број противника савеза Русије и Белорусије. Пре две године било је само 7 посто противника, ове, 2007, имамо чак 17 посто оних који се противе савезу.

Логично се поставља се питање, ко је крив? Јединственог одговора нема (види Табелу бр. 2). Условно речено, доминира оцена (28 посто испитаника) да је главни виновник председник Белорусије А. Лукашенко, на другом месту је став да сама идеја савеза није добро промишљена, а на трећем месту се као кривац маркира белоруска опозиција. Свакако да сва три одговора треба уважити. Белоруска опозиција јесте антируска и прозападна, проамеричка и проевропска, и заговара тотални раскид Белорусије са Русијом.[8] У том смислу она делује на јавно мњење, а посебно кроз образовни систем (државни Универзитет), где има јако упориште. Међутим, то није доминантни фактор, пошто опозиција нема утицај на доношење одлука. Свакако да треба уважити и други став: да идеја интеграције није добро промишљена. Заиста, идеју интеграције Русије и Белорусије треба претрести и видети где се греши. Међутим, остаје први разлог који се јавља као доминантан.

Према литератури, медијима, јавним иступањима председника Белорусије Лукашенка, јасно је да се ради о човеку који је веома компликован. Његов словенски патриотизам није под знаком питања, али оно што је он очекивао од уједињења јесте и неко важно место у политичкој хијерархији заједничке државе, а до сада није добио чврсте гаранције да ће тако и бити. Према жељама самог Лукашенка и плановима његовог непосредног окружења, он је требало да у савезу Русије и Белорусије, а потом и Украјине, заузме престижно место „**словенског председника**“, односно председника савезне државе. [9] Изгледа да Русији овај Лукашенков план није одговарао, а вероватно јој ни он не одговара као политичар, односно не уклапа се у визије Кремља. У сваком случају, опструкција од стране Лукашенка, када је у питању стварање заједничке државе, очигледна је. Године 2006, у свом обраћању белоруском парламенту, Лукашенко је дао већу предност односима са Кином него са Русијом.
[10]

Очигледно да је то запажено и од стране јавног мњења Русије, те због тога и сматрају Лукашенка као главну препреку уједињењу две државе.

Однос Лукашенка према стварању заједничке државе са Русијом не може се посматрати без спољнополитичког фактора. Наиме, запажа се, кад год САД и ЕУ уброје Белорусију у „осу зла“, а Лукашенка у „последњег европског диктатора“, тада белоруски председник тежи интеграцији са Русијом, као и обрнуто.[11] Крајем 2003, када је ослабио притисак САД и Европске Уније на Белорусију и Лукашенка, белоруски председник је то искористио и отказао планирано увођење руске рубље као платежног средства у Белорусији, затим је отказао и договорену куповину (приватизацију) великих белоруских предузећа која је требало да купе руски пословни људи.

Истовремено, сценарио Ирака у Белорусији није могућ, пошто су Република Белорусија и Руска Федерација потписале Споразум о колективној безбедности и удар на Белорусију био би сматран ударом на Русију.[12]

Русија је крајње заинтересована за очување свог утицаја на Белорусију и то због следећих разлога:

- **војних**: Белорусија остаје јединствени војни савезник Русије на западном правцу и представља кључну тачку њене одбране, а евентуално приступање Украјине НАТО-пакту не би имало пуни ефекат уколико Белорусија остане савезник Русије;

- **економских**: Белорусија представља важан транспортни коридор који је постао још значајнији после ступања балтичких држава у Европску Унију, а поред тога у

Белорусији постоји много перспективних предузећа на које је руски бизнис одавно бацио око;

- **идеолошких**: одустајање Белорусије од интеграције са Русијом крајње би негативно деловало и на реинтеграцију постсовјетског пространства око Русије.
[13]

Интеграција Белорусије и Русије Лукашенку не одговара и због тога што би се значајно смањила власт белоруском председнику (посебно у сфери контроле предузећа, државног буџета и специјалног председничког фонда који је колико и сав буџет Републике Белорусије).[14] То значи да постоје фундаментална противуречја између интереса Кремља и Лукашенка, пошто би реализација циљева и интереса Кремља значила поткопавање његове власти и стила руковођења. [15]

Табела бр. 2.

Противуречности интереса Кремља и А. Лукашенка

Интерес Кремља
Интерес Лукашенка
Економска сфера

Отворен приступ белоруском тржишту за своје пословне структуре, у том смислу и приступ при

Максимално отежати приступ на белоруско тржиште спољним „играчима“ (у том смислу и руски

Финансијска сфера

Увођења руске рубље као средства плаћања у заједничкој држави, с циљем да се стави под ко

Увођења руске рубље као средства плаћања у заједничкој држави, али задржавање потпуне к

Политичка сфера

Обнављање утицаја Кремља над постовјетским простором

Стварање заједничке државе[16] (и коришћење савеза са Русијом) ради заштите режима од мешан

Сам Лукашенко, пак, има другачије мишљење. Не ослања се на социолошка истраживања јавног мњења, већ на нека своја сазнања, која је изнео у интервју радију „Ехо Москве“. Тада је рекао да само трећина Белоруса жели уједињење са Русијом, пошто Русија угњетава Белорусију. Поред тога, Лукашенко је изнео став да је главни разлог кризе у односима две државе то што Русија инсистира на решавању унутрашњих питања, а не спољнополитичких. Таква политика Русије наноси велику штету одбрани државе, пошто од Запада до Москве има само две дивизије...[17]

Ипак, 17 посто Руса се према Лукашенку односи са поштовањем, а 36 посто има позитивна осећања према њему, што је, ипак, велики проценат, иако је раније био већи (49 посто, 2006. године).

Табела бр. 3.

Ако сматрате да процес стварња руско-белоруске савезне државе иде неодговарајућим те

Апр	**и**	**л 2005**	**.**

у %

Ја	**н**	**у**	**ар 2007.**

у %

Александар Лукашенко и белоруско руководство

29

28

Владимир Путин и руско руководство

10

5

Лукашенкове опозиционе снаге у Белорусији

9

9

Путинове опозиционе снаге у Русији

4

4

САД и Европска Унија

9

5

Сматрам да никаквог кочења нема, стварање савеза иде природним путем

10

6

Сама идеја савеза је непромишљена, он нам није потребан, ни руском, ни белоруском народу

7

17

Тешко ми је да одговорим

22

26

Табела бр. 4.

Какав је Ваш однос према преседнику Белорусије Александру Лукашенку?

Фе	**бруар 2004.**

Апр	**и**	**л 2005.**

Ја	**н**	**у**	**ар 2007.**

Односим се са уважавањем и симпатијама

15

25

17

Не свиђа ми се баш Лукашенко, но ја уважавам избор народа Белорусије

36

40

42

Сматрам да је Белорусији потребан други преседник, са више достојанства

37

22

22

Тешко ми је да одговорим

12

13

19

Табела бр. 5.

Каква осећања код Вас изазива Александар Лукашенко?	*(до два одговора)*

Се	**п**	**т**	**ем**	**б**	**а**	**р 2006.**

Ја	**н**	**у**	**ар 2007.**

Усхићење

4

1

Наду

5

7

Симпатију

13

8

Уважавање

19

15

Поверење

8

5

Љубав

0

0

Позитивн	***а осећања***	***,***

49

36

Разочарање

5

8

Неповерење

8

12

Антипатију

5

7

Осуду

2

5

Скепсу

3

3

Мржњу

1

1

Негативн	***а***	***осећан***

24

36

Равнодушност

28

35

Тешко ми је да одговорим

9

10

Табела бр. 6.

После смене власти у низу чланица ЗНД све чешће се говори о могућности понављања так

Апр	**и**	**л 2005.**

Ја	**н**	**у**	**ар 2007.**

Подршком Александру Лукашенку

24

12

Подршком Лукашенковој опозицији

5

5

Треба помоћи да се нађе компромис између опозиције и Лукашенка

23

18

Не мешати се, то је унутрашње питање Белорусије

40

52

Тешко ми је да одговорим

8

13	18

КАКАВ САВЕЗ РУСИЈЕ И БЕЛОРУСИЈЕ ТРЕБА ДА БУДЕ?

Када се испитаници питају о врсти савеза Русије и Белорусије, опет, запажа се доминирање изолационизма код Руса, пошто је порастао број оних који сматрају да **уједињење није потребно**
(2005. године тако је мислило 25, а ове, 2007, 39 посто испитаника). Чак је и варијанта да Белорусија уђе у састав Руске Федерације изгубила на популарности (2005. године је тако сматрало 39, а ове, 2007, 23 посто испитаника).
19

Табела бр. 7.

А какав бисте руско-белоруски савез Ви сами желели да видите?

Апр	**и**	**л 2005.**

у %

Ја	**н**	**у**	**ар 2007.**

у %

Уједињење две државе у једну на равноправној основи

29

29

Улазак Белорусије у састав Русије на основу права једног или неколико субјеката Руске Федер

39

23

Уједињење није потребно, потребни су, једноставно, добросуседски односи са Белорусијом, ка

25

39

Тешко ми је да одговорим

7

9

МОГУЋИ РАЗВОЈ СИТУАЦИЈЕ (СЦЕНАРИЈИ)

У литератури се разматрају четири могућа сценарија, и то:

1. **Улазак Републике Белорусије у састав Руске Федерације у целини или по областима** . Овај сценарио је, према расположивим подацима, најмање вероватан. Његова реализација довела би до потпуног губитка власти А. Лукашенка, а сценарио је противуречан и са интересима белоруске државе, тачније бирократије. Само би крајње неповољан развој ситуације по Белорусију (велики притисци САД и ЕУ, војни напад НАТО-а и сл.) довео до развоја овакве ситуације.

2. **Развој заједничке државе Белорусије и Русије по обрасцу Европске Уније**. Овај сценарио је мало вероватан, пошто постоји велика разлика између две државе у развоју, темпу и смеру реформи, прописима, законима, итд.

3. **Преобликовање савезне државе у конфедерацију**. Овај сценарио је такође неприхватљив за белоруског председника. Међутим, вероватноћа његовог остварења је мала, пошто захтева измене Устава у обе државе, а то није план руског руководства. При реализацији овог сценарија А. Лукашенко би сачувао основне полуге власти, што не би одговарало администрацији В. Путина.

4. **Реализација појединих пројеката при чему би се много користила интеграциона реторика** . Ово је највероватнији сценарио. У пракси то значи реализацију одређених конкретних пројеката (на пример, приватизацију низа белоруских предузећа и друго), док би Лукашенко добио гаранције да остане на власти.

Понашање Кремља показује да Путинова администрација управо разматра овај четврти сценарио. На пример, Руси у Белорусији траже људе који нису ангажовани у прозападној опозицији и који су лојални Кремљу. Такав посао у Белорусији није тежак, пошто значајан број Белоруса себе не сматра посебном нацијом, већ делом руске нације. [20]

Истовремено, тражење и организовање таквих људи је посао који већ дуже води руски амбасадор у Белорусији, А. В. Блохиним. Све ово, дакле, говори да се Кремљ одлучио за четврту варијанту.

<

НАПОМЕНЕ

* Аутор је виши научни сарадник Института за међународну политику и привреду, Београд

[1] О овом проблему видети: Зоран Милошевић, „Русија и интеграције на постсовјетском пространству“, *Зборник Матице Српске за друштвене науке*, бр. 120, Нови Сад, 2006, стр. 319 – 330.

[2] Према истраживањима ВЦИОМ-а, 69 посто становника Руске Федерације је задовољно својим животом и животним стандардом. Види: „69 % россиян в целом довольны жизнью в стране”, *Новая политика*, http://novopol.ru/article20892.html

[3] Према истраживања ВЦИОМ-а из маја 2007. године, 36 посто испитаника жели да живи у Русији без интегрисања са било киме. Око 18 посто Руса би се интегрисало са Белорусијом, Украјином и Казахстаном, а мање од 17 посто би обновило Совјетски Савез, док би у Европску Унију ишло само 13 посто Руса. Интересантно је да 4 посто Руса жели интеграцију са Турском, што руски истраживачи тумаче туристичким искуствима која су испитаници стекли у овој земљи. Види: Лиза Сајфер, „Россияне не хотят жить в Европе", *Утро*, http://www.utro.ru/articles/print/2007/05/23/650230.html

[4] Валерий Федоров, „Чего не учел Лукашенко",

http://www.wciom.ru/arkhiv/tematicheskii-arkhiv/item/single/3944.html?cHash=054009f886...

[5] Овде постоје демографске дистинкције. Од укупног становништва, 64 посто опредељено је за интеграције са Русијом, али када се издвоје млади добија се нижи проценат (52 посто). Истовремено, млади Белоруси би у 40 посто случајева радије ушли у интеграције са Европском Унијом, тако да се ствара јака опозициона струја код младих Белоруса у вези са питањем с ким ићи у интеграције. Млади су углавном под утицајем белоруске опозиције и хедонистичке културе Запада.

[6] Валерий Федоров, Владимир Петухов, *Россия и Беларусь. Есть ли будущее у союза?* http://www.wciom.ru/arkhiv/tematicheskii-arkhiv/item/single/3970.html?cHash=3352b53a72...

[7] Истраживање је спроведено од стране Сверуског центра за изучавање јавног мњења (ВЦИОМ), 20-21. јануара 2007. Упитано је 1600 људи, у 153 насељена места, у 46 области, краја и републике Русије. Статистичка грешка не прелази 3,4%.

[8] САД и ЕУ заиста финансирају белоруску опозицију. Године 2003. само САД су дале 40 милиона долара за њихов рад на свргавању Лукашенка. Године 2004, 2005. и 2006. су се давања белоруској опозицији увећавала, пошто су се организацији рушења Лукашенка придружиле Пољска, балтичке држава, посебно Литванија. О томе видети: Зоран Милошевић, *Руско питање данас*, Институт за политичке студије, Београд, 2006, стр. 93 – 105.

[9] „Несоветский Союз”, *Известия*,

http://www.izvestia.ru/politic/article3105264/index.html

[10] На недавном округлом столу (17. јуна 2007) посвећеном интеграцијама на постсовјетском пространству, чула су се аргументована мишљења да руско-белоруске државе неће бити док је на власти А, Лукашенко. Лукашенко се све више окреће Западу, а истовремено даје громогласне изјаве о пријатељству две државе. Истовремено, Лукашенко има и заслуга. Према мишљењу директора Института политичких истраживања Сергеја Маркова, Лукашенко није дозволио обојену револуцију у Белорусији, избегао је послеизборну кризу, подржао је антиамеричку интернационалу, итд. Види: „Несоветский Союз”, *Известия*, http://www.izvestia.ru/politic/article3105264/index.html

[11] Види: Љубинка Милинчић, „Шаргарепа пред изборе”, *НИН*, Београд, 7. 12. 2006, стр. 64 – 65.

[12] А. В. Дорошенко/Н. А. Кожаева, 2003. год: „Внешнеполитический контекст формирования союзного государства Республики Беларусь и Российской Федерации”, у Зборнику: *Политическая наука и государственая власть в Российской Федерации и Нових Независимых Государствах,* Екатеринбург, 2004, стр. 499.

[13] Исто, стр. 500.

[14] Исто, стр. 503.

[15] Према интернет анкети листа *Известија* („Несоветский Союз”, *Известия*, http://www.izvestia.ru/politic/article3105264/index.html), на питање „Шта омета пријатељски живот и интеграцију на постсовјетском пространству?“ корисници овог медија су одговорили:

Интереси Запада коме не одговора наше уједињење

30%

Амбиције политичких лидера и застарела историјска вређања

20%

Уједињење нам не треба, нека се Русија брине о самој себи

18%

Русија још није довољно снажна да би постала реални центар уједињења

18%

Противуречја између интереса различитих држава

14%

[16] Исто, стр. 504

[17] „Угнетенные союзники”,

http://www.kasparov.ru/material.php?id=45D0B4AEE5AB5. Осим тога, Русија изграђује и нафтовод који заобилази Белорусију, а намењен је за транспорт нафте у Европску Унију. Пројекат је вредан две милијарде долара, а идеја се родила после новогодишњег (2006. на 2007. годину) конфликта око цене гаса. Када се изгради овај нафтовод, престаје потреба за првоизграђеним нафтоводом преко територије Белорусије, чиме ће ова држава претрпети значајне штете због престанка дотока новца којим су Руси плаћали транспорт. Види: „Лесом-полем-морем”, http://www.kasparov.ru/material.php?id=46528E7BCC39D

[18] „Перспективи союза России и Белоруссии”, Пресс-выпуск № 624, http://wciom.ru/arkhiv/tematicheskii-arkhiv/item/single/3969.html?cGash=234cbd7484...

[19] Анастасия Корня, Василий Кашин, *Бесполегная Белоруссия*, http://www.wciom.ru/arkhiv/tematicheskii-arkhiv/item/single/3912.html?cHash=17982c6fe8...

[20] Види: Александр А. Кисељов, „Западни русизам као белоруски национални покрет”, у Зборнику; *Јединство православних Словена*, Приредио: Зоран Милошевић, Филозофски факултет, Источно Сарајево, 2006, стр. 314 – 322.

ЛИТЕРАТУРА

Дорошенко, А. В. / Кожаева, Н. А.: 2003. год: „Внешнеполитический контекст формирования союзного государства Республики Беларусь и Российской Федерации”, у Зборнику: *Политическая наука и государственая власть в Российской Федерации и Нових Независимых Государствах,* Екатеринбург, 2004.

Кисељов, Александр А.: Западни русизам као белоруски национални покрет, у Зборнику; *Јединство православних Словена*, Приредио: Зоран Милошевић, Филозофски факултет, Источно Сарајево, 2006.

Корня, Анастасия/ Кашин, Василий: „Бесполегная Белоруссия”, http://www.wciom.ru/arkhiv/tematicheskii-arkhiv/item/single/3912.html?cHash=17982c6fe8...

Милошевић, Зоран: *Нови пут Русије*, Русија у поствизантијском геополитичком и религиозном вртлогу, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2005.

Милошевић, Зоран: „Русија и интеграције на постсовјетском пространству”, *Зборник Матице Српске за друштвене науке*
, бр. 120, Нови Сад, 2006.